

Slovenski impresionisti

IMPRESIONIZEM.....	2
SLOVENSKI IMPRESIONISTI.....	3

LUCIJAN MARIJA ŠKERJANC (1900 – 1973).....	3
JANKO RAVNIK (1891 – 1982).....	4
EMIL ADAMIČ (1877 – 1936).....	4
ANTON LAJOVIC (1878 – 1960).....	5
DEMETRIJ ŽEBRE (1912 – 1970).....	5
ZAKLJUČEK.....	6

Slika 1: Violina

IMPRESIONIZEM

Impresionizem je umetniška smer, ki se je pojavila v evropski umetnosti v drugi polovici 19. stoletja. Nastala je predvsem kot posledica potrebe po pomirjenju strastnosti in pretiravanj romantike ter njene pogoste izumetničenosti in patetičnosti. Gibanje, ki je nastalo v Parizu, je bilo poimenovano po sliki Clauda Moneta Impresija, vzhajajoče sonce. Impresionizem v glasbi je bil zelo podoben impresionizmu v slikarstvu. Glavne značilnosti v impresionizmu v glasbi so: oživljanje že pozabljenih lestvic(srednjeveških, pentatonike), uvajanje novih, predvsem celotonske, ki je temelj značilnih debussyjevskih harmonij, zanemarjanje harmonsko funkcionalnih razmerij, temelječih na moči vodilnega tona. Glasbeni prostor je neomejen in svoboden. Glasba slika in izraža vzdušje ter predstave brez pretiranega zunajglasbenega programa. Glasbene misli dajejo vtis skic in se na videz kot mozaik vežejo v večjo celoto. Umetnost instrumentiranja in zvočna barva brez poudarjanja obrisov postaneta najpomembnejši značilnosti impresionizma v glasbi. Nazori impresionistov pomenijo vez med romantično glasbo 19. stoletja in moderno. Zvok in zvočna barva sta osvobojeni. Tekoča igra zvočnih barv odpira svet glasbi našega časa. Tako kot umetnikom slikarjem pa je bil impresionizem vsekakor blizu tudi nekaterim slovenskim skladateljem, glavnim predstavnikom glasbenega impresionizma na slovenskem. Njegov pri nas najpomembnejši in tudi samosvoj oblikovalec je bil Lucijan Marija Škerjanc, pomembni pa so tudi Janko Ravnik, Emil Adamič, Anton Lajovic in Demetrij Žebre.

SLOVENSKI IMPRESIONISTI

LUCIJAN MARIJA ŠKERJANC (1900 – 1973)

Slovenski skladatelj, pianist, dirigent, pedagog, muzikolog in glasbeni pisec se je rodil 17. decembra v Gradcu, leta 1900 in umrl 27. februarja v Ljubljani leta 1973. Bil je osrednja slovenska glasbena osebnost v 20. stoletju. Maturiral je v Ljubljani, glasbo pa študiral v Pragi, na Dunaju, značilno pri Josephu Marxu iz kompozicije in klavirja pri Antonu Trostu na Akademiji za glasbo in gledališko umetnost, dirigiranje pa v Parizu na konservatoriju v Baslu. Ob skladanju je deloval že v 20ih letih na ljubljanskem konservatoriju in po vojni na Akademiji za glasbo kot profesor in bil med letoma 1946 in 1947 njen dekan. Vzgojil je vrsto vidnih slovenskih skladateljev, predvsem pa je s svojim teoretskim delom bogatil tako slovensko kot jugoslovansko glasbeno srenjo. Vse obdobje med vojnama je bil dirigent Orkestralnega društva Glasbene matice, kasneje tudi direktor Slovenske filharmonije in nenazadnje viden pisec v glasbi. Ob avstrijsko-francoskih zgledih je v svojem skladateljskem delu izhajal iz sebe, pri čemer je na dolgi ustvarjalni poti združeval še romantično idealizacijo s prevladujočo impresionistično čutnostjo, čeprav je v drugi polovici 20ih let kratko segel tudi v duhovni svet ekspresionizma, ki ga je spet kratko obnovil po drugi svetovni vojni z 12 tonsko tehniko. Komaj 18-letnik je vstopil v slovensko kulturno javnost s prvimi samospevi, kor bi bil slogovno in izrazno izoblikovan skladatelj. Posamezne pesmi iz zbirke Sedem samospevov s spremljevanjem klavirja v izdaji Glasbene matice 1920-ga leta sodijo med najboljše, kar je na tem področju ustvaril slovenski skladatelj. V njih najdemo Škerjančevo značilno lirično razčustvovanost. To je združil z impresionistično čutnostjo, ki je ob vsej živi muzikalni neposrednosti oblikovno dognana. Takšno kompozicijo označuje že samospev Počitek pod goro. Njegovi znani ljubezenski pesmi pa sta Večerna impresija in Vzija. Prejel je štiri Prešernove nagrade v letih 1947, 1948, 1950 in 1971. Od 6. decembra 1949 je bil redni član SAZU. Ustvarjal je simfonično glasbo, na primer Gazele, za orkester, leta 1950 na predlogo Franceta Prešerna, glasbo za godalni orkester, na primer Preludij za godalni orkester(1928), komorno glasbo, na primer 7 etud za violončelo(1961), klavirsko glasbo, na primer Pro memoria(1927), scensko glasbo, na primer Shakespearova Mnogo hrupa za nič(1947) in vokalno glasbo, na primer De profundis, za glas in komorni orkester. Znana je njegova 4. simfonija v H-duru, pri kateri se je skladatelj odpovedal sonatnemu stavku in z Andantinom napisal bolj razpoložensko umirjen uvod. V skladateljev spomin Srednja glasbena in baletna šola Ljubljana enkrat letno podeljuje t.i. Škerjančeve nagrade.

JANKO RAVNIK (1891 – 1982)

Slovenski pianist, skladatelj, glasbeni pedagog, fotograf in filmski režiser se je rodil 7. maja leta 1891 v Bohinjski Bistrici in umrl 20. septembra leta 1982 v Ljubljani. Končal je šolo Glasbene matice v Ljubljani in študij klavirja pri prof. Josefu Jiraneku na Konservatoriju v Pragi. Po vrnitvi v Ljubljano je najprej bil korepetitor in dirigent ljubljanske Opere. Deloval je kot profesor klavirja na Akademiji za glasbo v Ljubljani in kot dekan te ustanove. Vzgojil je mnoge generacije pianistov, med drugimi tudi Pavla Šivica, Hildo Horak in Zdenko Novak. Za skladateljevo tedanjo estetiko podobnega srednjeevropskega tipa z osrednjo čustvenostjo je vsekakor je zelo zaznamovan samospevni ciklus Seguidille, nastal leta 1919. S svojo barvito in čutno akordiko je nemara najbolj impresionistično Ravnikovo delo. Zbirko na poezijo sodobnika Otona Župančiča označujejo temni toni, ki so izpoved in že kar krik mladega vdovca. Tudi drugi iz zbirke Sedmih samospევov, ki jo povezuje okvirni motiv v klavirju, Ljubezen, njena deca, je izrazno močan izsek iz tega močnega dela znanega skladatelja. Znana pa je tudi njegova ljubezenska izpoved V razkošni sreči iz leta 1920. Zelo uspešen pa je bil tudi na zborovskem področju.

Leta 1931 je posnel prvi slovenski celovečerni film z naslovom V kraljestvu zlatoroga.

Slika 4: Joža Čop v Ravnikovem filmu V kraljestvu zlatoroga

Slika 5: film V kraljestvu zlatoroga

EMIL ADAMIČ (1877 – 1936)

Slovenski skladatelj, dirigent, publicist in kritik se je rodil 25. decembra, leta 1877 v Dobrovi pri Ljubljani, umrl pa 6. decembra, leta 1936 v Ljubljani. Študiral je na tržaškem in ljubljanskem konservatoriju. Poučeval je tudi glasbo na srednjih šolah v Ljubljani. Bil je dirigent Orkestralnega društva glasbena Matica. Urejal je tudi revijo Nova Muzika. Adamič je bil izjemno plodovit skladatelj, avtor več kot 1000 glasbenih del, večinoma zborovskih. Med leti 1915 in 1920 je bil vojni ujetnik v Taškentu, kasneje gimnazijski učitelj glasbe v Ljubljani. Njegova glasba stilno prehaja od romantike in neoromantike k impresionizmu in celo ekspresionizmu. Njegovo obširno biografijo z družinskim rodovnikom je napisal skladatelj Lucijan Marija Škerjanc. Pisal je predvsem zborovsko glasbo, ki je bila na visoki ravni. Po njem se že od leta 1925 imenuje učiteljski pevski zbor Slovenije. Na zborovskem področju je prispeval impresiven mešani zbor Vijola, ki ga je objavil leta 1923. Religiozno vsebino je poglobil in že prehajal v ekspresijo iz izhodiščne zvočne čustvenosti, lebdenja in prelivanja barv in občutij v svobodnih akordičnih zvezah brez uvajanja celotonskih sozvočij. Skladatelj je bil v prvi tretjini 20. stoletja pomemben in plodovit ustvarjalec pozne in nove romantike, v celoti z več kot tisoč deli in ob instrumentalu do orkestra s prevladujočimi zborovskimi skladbami, med katerimi je ob vsej naglici dela nastalo nekaj tehtnih in trajnih umetnin.

Slika 6: Rojstna hiša slovenskega skladatelja Emila Adamiča na Dobrovi pri Ljubljani

ANTON LAJOVIC (1878 – 1960)

Slovenski skladatelj in sodnik se je rodil 19. decembra, leta 1878 v Vačah pri Litiji in umrl 28. avgusta, leta 1960 v Ljubljani. Njegov nečak je slovenski skladatelj Aleksander Lajovic. Prvo glasbeno izobrazbo je prejel na šoli Glasbene matice v Ljubljani, kjer je prejel tudi prvo glasbeno priznanje. Leta 1899 se je na Dunaju vpisal na pravno fakulteto in hkrati na glasbeni konservatorij, leta 1911 pa opravil sodniški izpit in postal sodnik na Brdu. Kot sodnik je bil zaposlen še v Kranju in Ljubljani, kjer je bil sodnik Vrhovnega sodišča med leti 1939 in 1945. Prešernova nagrada za življenjsko delo mu je bila dodeljena leta 1954. Kot naslednik skladatelja Gojmira Kreka je vnesel v slovensko glasbo vplive novoromantike, francoskega impresionizma in glasbenega naturalizma. Komponiral je pretežno za vokalne ali pa z vokalom povezane druge instrumentalne zasedbe. Prav tako je na zborovskem področju prispeval svoj izbran opus. V vrh slovenske zborovske glasbe sodi verjetno kot njegovo najboljšo zborovsko delo mešani zbor Lan. Skladatelj ga je še v letu nastanka 1920 izdal v zbirki Dvanajst pesmi za moški, mešani in ženski zbor v kateri se je nemara najbolj usmeril v impresionizem, seveda spet srednjeevropske identitete. Skladba je značilna impresija, združitev vtisa iz zunanjega sveta z intimnim čustvom: podoba širnega polja s cvetočim lanom in pretresljivo izpovedjo dekleta, ki se spominja obljube svojega ljubega, da jo bo vzel, ko bo cvetel lan, a je najbrž za vedno obležal nekje na bojnem polju. Skladatelj nas s široko kretnjo postavi na to širno polje in v njem sooči z bridkostjo, z neprebolelostjo neizpolnjenega pričakovanja; tako z novim harmonskim občutjem in s tankočutno liriko podoživi bolečino neizživete ljubezni.

Slika 7: Ana Tuma in dr. Anton Lajovic

DEMETRIJ ŽEBRE (1912 – 1970)

Slovenski skladatelj in dirigent se je rodil 22. decembra, leta 1912 v Ljubljani in umrl 13. marca, leta 1970 v Ljubljani. Še dandanes premalo poznan in cenjen skladatelj je bil vsekakor bolj znan kot dirigent in vodja mariborske in ljubljanske opere in kot utemeljitelj Mariborske filharmonije. Žebre je na ljubljanskem glasbenem konservatoriju med leti 1929 in 1934 študiral kompozicijo pri Slavku Ostercu in dirigiranje pri Lucijanu Mariji Škerjancu. Izpopolnjeval se je na konservatoriju v Pragi pri Josefu Suku, Aloisu Habi in Vaclavu Talichu. Zatem se je zlasti po drugi vojni uveljavil kot dirigent in direktor ljubljanske Opere, tudi z uspešnimi gostovanji v nekaterih evropskih glasbenih središčih, in kot dirigent simfoničnih koncertov. Manj znano je, da je bil celo član žirije mednarodnega tekmovanja opernih pevcev v italijanski Reggii Emilii. Za življenjsko delo je leta 1951 prejel Prešernovo nagrado. Po njegovi smrti vsem glasbenim nagrajencem podeljujejo zlato spominsko medaljo z njegovim imenom. Žebretovo skladateljsko delo, čeprav resda ne zelo obsežno je ostalo v senci teh dejavnosti najprej zaradi skladateljeve osebne skromnosti. Svojih del ni ponujal v izvedbo, sam je imel omejene možnosti. Zato izvedb ni bilo ali so bile redkejšje,

kar velja tudi za Tri vizije za simfonični orkester. Se pravi, za eno njegovih zgodnejših del, ki ga je začel snovati s 27 letom, končal s 30-im in sam krstil z Mariborsko filharmonijo že kot domala 40 letnik, vendar takrat le prvi dve skladbi triptiha. Celota je v njem najprej kar nekaj časa zorela, pri čemer sta vsaj 2 njegovi skladbi nastali samostojno. Prvo, z naslovom Vizija je skladatelj zložil po zamisli plesalke Lidije Wisakove in jo prvič dirigiral na baletnem večeru ljubljanske Opere, 14. junija 1939. Zadnja skladba triptiha je znana tudi kot samostojno delo Prebujenje. Rokopis partiture je Žebre dokončal v Ljubljani, leta 1942 in naslednje leto še partituro druge skladbe triptiha, ki se je sprva imenovala Hrepenenje. Kljub temu so vse tri simfonične pesnitve enotno ubrane, vsaka s temeljno idejo ali programom, ki ga skladatelj ni objavil. V Vizijah je razvil prefinjeno občuten smisel za impresionistični izraz na slovenskem. Ta se očitno vendarle ne veže, kot pri Debussyju, prvotno na vtis iz narave, marveč izhaja iz človeka in odtod prehaja na naravo. Polnokrvna glasba Vizij je glasba trenutka, njegovega opoja, predajanja omami občutja in čaru igre. V njej komaj 30-letnik ni poznal mladostnega vzdušja in začetniške gostobesednosti, zato je v svojem vizionarstvu nasprotno jasen in dorečen. Tako je ustvaril nemara najboljše, najznamenitejše delo slovenskega glasbenega impresionizma.

Slika 8: Mariborska filharmonija

ZAKLJUČEK

Skladatelji so se poglobljali v neraziskana področja duševnega življenja, v človekove podzavestne reakcije, ob čemer so se izražali z nenavadnimi melodijami. Poudarjali so predvsem človekova čustva, ki so v nekaterih glasbenih delih prehajala na naravo, drugod pa se je narava navezovala na človekova čustva.

Slika 9: Orkester

